

Anaxarchos

Testimonia DK 72 A

A 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 58–60

Ἄναξαρχος Ἀβδηρίτης. οὗτος ἤκουσε Διογένους τοῦ Σμυρναίου· ὁ δὲ Μητροδώρου τοῦ Χίου, ὃς ἔλεγε μὴδ' αὐτὸ τοῦτ' εἰδέναι ὅτι οὐδὲν οἶδε· Μητρόδωρον δὲ Νεσσᾶ τοῦ Χίου, οἱ δὲ Δημοκρίτου φασὶν ἀκοῦσαι. ὁ δ' οὖν Ἄναξαρχος καὶ Ἀλεξάνδρῳ συνῆν καὶ ἤκμαζε κατὰ τὴν δεκάτην καὶ ἑκατοστήν Ὀλυμπιάδα (-340/-337) καὶ εἶχεν ἐχθρὸν Νικοκρέοντα τὸν Κύπρου τύραννον· καὶ ποτε ἐν συμποσίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐρωτήσαντος αὐτόν, τί ἄρα δοκεῖ τὸ δεῖπνον, εἰπεῖν φασιν· „ὦ βασιλεῦ, πάντα πολυτελῶς· ἔδει δὲ λοιπὸν κεφαλὴν σατράπου τινὸς παρατεθεῖσθαι“ ἀπορρίπτων πρὸς τὸν Νικοκρέοντα. (59) ὁ δὲ μνησικακήσας μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως ὅτε πλέων ἀκουσίως προσηνέχθη τῇ Κύπρῳ ὁ Ἄναξαρχος, συλλαβὼν αὐτόν καὶ εἰς ὄλμον βαλὼν ἐκέλευσε τύπτεσθαι σιδηροῖς ὑπέροισ. τὸν δὲ οὐ φροντίσαντα τῆς τιμωρίας εἰπεῖν ἐκεῖνο δὴ τὸ περιφερόμενον· „πίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἄναξαρχον δὲ οὐ πτίσσεις.“ κελεύσαντος δὲ τοῦ Νικοκρέοντος καὶ τὴν γλῶτταν αὐτοῦ ἐκμηθῆναι, λόγος ἀποτραγόντα προσπτύσαι αὐτῷ. καὶ ἔστιν ἡμῶν εἰς αὐτὸν οὕτως <ἔχον> (*Anth. Pal.* VII, 133):

πίσσετε, Νικοκρέων, ἔτι καὶ μάλα· θύλακός ἐστι·

πίσσετ'· Ἄναξαρχος δ' ἐν Διός ἐστι πάλαι.

καὶ σὲ διαστείλασα γνάφοις ὀλίγον (?) τάδε λέξει

ρήματα Φερσεφόνη· „ἔρρε μυλωθρὸ κακέ.“

(60) οὗτος διὰ τὴν ἀπάθειαν καὶ εὐκολίαν τοῦ βίου Εὐδαιμονικὸς ἐκαλεῖτο· καὶ ἦν ἐκ τοῦ ράιστου δυνατὸς σωφρονίζειν. τὸν γοῦν Ἀλέξανδρον οἰόμενον εἶναι θεὸν ἐπέστρεψεν· ἐπειδὴ γὰρ ἔκ τινος πληγῆς εἶδεν αὐτῷ καταρρέον αἷμα, δείξας τῇ χειρὶ πρὸς αὐτόν φησι· (*Ill.* V, 340)

τουτὶ μὲν αἷμα καὶ οὐκ ἰχώρ, οἴός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.

Πλούταρχος δ' αὐτὸν Ἀλέξανδρον τοῦτο λέξει πρὸς τοὺς φίλους φησίν. ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε προπίνοντα αὐτῷ τὸν Ἀναξάρχον δεῖξαι τὴν κύλικα καὶ εἰπεῖν·
(Eurípidés, *Orest.* 271)

βεβλήσεται τις θεῶν βροτησίαι χερσί.

A 2 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* IX, 61-63

Πύρρων Ἡλείος Πλειστάρχου μὲν ἦν υἱός, καθὰ καὶ Διοκλῆς ἱστορεῖ· ὡς φησι δ' Ἀπολλόδωρος ἐν Χρονικοῖς, πρότερον ἦν ζωγράφος, καὶ ἤκουσε Βρύσωνος τοῦ Στίλπωνος, ὡς Ἀλέξανδρος ἐν Διαδοχαῖς (fr. 146; FHG III, 243), εἶτα Ἀναξάρχου ξυνακολουθῶν πανταχοῦ, ὡς καὶ τοῖς Γυμνοσοφισταῖς ἐν Ἰνδίαι συμμίξαι καὶ τοῖς Μάγοις. (...)

(63) ἐκπατεῖν τε αὐτὸν καὶ ἐρημάζειν, σπανίως ποτ' ἐπιφαινόμενον τοῖς οἴκοι. τοῦτο δὲ ποιεῖν ἀκούσαντα Ἰνδοῦ τινος ὄνειδίζοντος Ἀναξάρχωι, ὡς οὐκ ἂν ἕτερόν τινα διδάξει οὗτος ἀγαθόν, αὐτὸς ἀλλὰς βασιλικὰς θεραπεύων. αἰεὶ τε εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι, ὥστε εἰ καὶ τις αὐτὸν καταλίποι μεταξὺ λέγοντα, αὐτῷ διαπεραίνειν τὸν λόγον, καίτοι κεκινημένον τε <...> ὄντα ἐν νεότητι. πολλάκις, φησί (Antigonos Karyst. p. 35 Wilam.), καὶ ἀπεδήμει, μηδενὶ προειπῶν, καὶ συνερέμβετο οἴσισιν ἤθελεν. καὶ ποτ' Ἀναξάρχου εἰς τέλημα ἐμπεσόντος, παρηλθεν οὐ βοηθήσας· τινῶν δὲ αἰτιωμένων, αὐτὸς Ἀναξάρχος ἐπὶ τὸ ἀδιάφορον καὶ ἄστοργον αὐτοῦ.

A 3 = Plútarchos, *Alex.* 52

Καλλισθένης μὲν ἠθικῶς ἐπειρᾶτο καὶ πράϊως ὑποδύομενος τῷ λόγῳ καὶ περιῶν ἀλύπως λαβέσθαι τοῦ πάθους, ὁ δὲ Ἀναξάρχος ἰδίαν τινὰ πορευόμενος ἐξ ἀρχῆς ὁδὸν ἐν φιλοσοφίαι καὶ δόξαν εἰληφῶς ὑπεροψίας καὶ ὀλιγωρίας τῶν συνήθων εὐθὺς εἰσελθὼν ἀνεβόησεν· οὗτός ἐστιν Ἀλέξανδρος, εἰς ὃν ἡ οἰκουμένη νῦν ἀποβλέπει· ὁ δὲ ἔρριπται κλαίων ὥσπερ ἀνδράποδον ἀνθρώπων νόμον καὶ ψόγον δεδοικώς, οἷς αὐτὸν προσήκει νόμον εἶναι καὶ ὄρον τῶν δικαίων, ἐπεὶ περ ἄρχειν καὶ κρατεῖν νενίκηκεν, ἀλλὰ μὴ δουλεύειν ὑπὸ κενῆς δόξης

κεκρατημένον. οὐκ οἶσθα, εἶπεν, ὅτι τὴν Δίκην ἔχει πάρεδρον ὁ Ζεὺς καὶ τὴν Θέμιν, ἵνα πᾶν τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος θεμιτὸν ἦι καὶ δίκαιον;’ τοιούτοις τισὶ λόγοις χρησάμενος ὁ Ἀνάξαρχος τὸ μὲν πάθος ἐκούφισε τοῦ βασιλέως, τὸ δὲ ἦθος εἰς πολλὰ χαυνότερον καὶ παρανομώτερον ἐποίησεν, αὐτὸν δὲ δαιμονίως ἐνήρμοσε καὶ τοῦ Καλλισθένους τὴν ὁμιλίαν οὐδὲ ἄλλως ἐπίχαριν διὰ τὸ αὐστηρὸν οὔσαν προσδιέβαλε. λέγεται δὲ ποτε παρὰ δεῖπνον ὑπὲρ ὠρῶν καὶ κράσεως τοῦ περιέχοντος λόγων ὄντων τὸν Καλλισθένην μετέχοντα δόξης τοῖς λέγουσι τάκει μᾶλλον εἶναι ψυχρὰ καὶ δυσχείμερα τῶν Ἑλληνικῶν, ἐναντιουμένου τοῦ Ἀναξάρχου καὶ φιλονικούντος εἰπεῖν· ἄλλα μὴν ἀνάγκη σοι ταῦτα ἐκείνων ὁμολογεῖν ψυχρότερα· σὺ γὰρ ἐκεῖ μὲν ἐν τρίβωνι διεχειμάζεις, ἐνταῦθα δὲ τρεῖς ἐπιβεβλημένος δάπιδας κατάκεισαι’. τὸν μὲν οὖν Ἀνάξαρχον καὶ τοῦτο προσπαρῶξυνε.

A 4/1 = Plútarchos, Alex. 28

ἐπεὶ δὲ μεγάλης ποτὲ βροντῆς γενομένης καὶ πάντων ἐκπλαγέντων Ἀνάξαρχος ὁ σοφιστὴς παρῶν ἔφη πρὸς αὐτόν· ἴμή τι σὺ τοιοῦτον ὁ τοῦ Διός;’, γελάσας ἐκεῖνος· οὐ βούλομαι γάρ, εἶπε, φοβερός εἶναι τοῖς φίλοις ὥσπερ σὺ με κελεύεις ὁ καταφαυλίζων μου τὸ δεῖπνον, ὅτι ταῖς τραπέζαις ἰχθύας ὀρῶεις ἐπικειμένους, οὐ σατραπῶν κεφαλὰς’. τῷ γὰρ ὄντι λέγεται τὸν Ἀνάξαρχον ἰχθυδίων Ἡφαιστίωνι πεμφθέντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὸν προειρημένον ἐπιφθέγξασθαι λόγον, οἷον ἐξευτελίζοντα καὶ κατειρωνευόμενον τοὺς τὰ περιβλεπτα μεγάλοις πόνοις καὶ κινδύνοις διώκοντας, ὡς οὐδὲν ἢ μικρὸν ἐν ἡδοναῖς καὶ ἀπολαύσει πλεόν ἔχοντας τῶν ἄλλων.

A 4/2 = Satyros (fr. 18; FHG III, 164) in: Athénaios, Deipnosophistae VI, 250e (57, 17 Kaibel)

Ἀνάξαρχόν φησι τὸν εὐδαιμονικὸν φιλόσοφον ἓνα τῶν Ἀλεξάνδρου γενέσθαι κολάκων καὶ συνοδεύοντα τῷ βασιλεῖ, ἐπεὶ ἐγένετό ποτε βροντὴ ...

A 4/3 = Plútarchos, Alex. virt. I, 40; p. 331e

ὅτι τὸν μὲν ἀρμονικὸν Ἀνάξαρχον ἐντιμότερον τῶν φίλων ἐνόμιζε.

A 5 = Arriános Flavius, Anabasis Alex. IV, 9, 7

εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσιν Ἀνάξαρχον τὸν σοφιστὴν ἐλθεῖν μὲν παρ' Ἀλέξανδρον κληθέντα ὡς παραμυθησόμενον· εὐρόντα δὲ κείμενον καὶ στένοντα ἐπιγελάσαντα ἀγνοεῖν, φάναι, διότι ἐπὶ τῷδε οἱ πάλαι σοφοὶ ἄνδρες τὴν Δίκην πάρεδρον τῷ Διὶ ἐποίησαν ὡς ὅτι ἂν πρὸς τοῦ Διὸς κυρωθῆι, τοῦτο ξὺν δίκῃ πεπραγμένον· καὶ οὖν καὶ τὰ ἐκ βασιλέως μεγάλου γιγνόμενα δίκαια χρῆναι νομίζεσθαι, πρῶτα μὲν πρὸς αὐτοῦ βασιλέως ἔπειτα πρὸς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. ταῦτα εἰπόντα παραμυθήσασθαι μὲν Ἀλέξανδρον ἐν τῷ τότε· κακὸν δὲ μέγα, ὡς ἐγὼ φημι, ἐξεργάσασθαι Ἀλεξάνδρῳ καὶ μείζον ἔτι ἢ ὅτῳ τότε ξυνείχετο· εἶπερ οὖν σοφοῦ ἀνδρὸς τήνδε ἔγνω τὴν δόξαν ὡς οὐ τὰ δίκαια ἄρα χρῆ σπουδῆι ἐπιλεγόμενον πράττειν τὸν βασιλέα, ἀλλὰ ὅτι ἂν καὶ ὅπως οὖν ἐκ βασιλέως πραχθῆι, τοῦτο δίκαιον νομίζειν. ἐπεὶ καὶ προσκυνεῖσθαι ἐθέλειν Ἀλέξανδρον λόγος κατέχει, ... οὐκ ἐνδεῆσαι δὲ οὐδὲ πρὸς τοῦτο αὐτῷ τοὺς κολακείαι ἐς αὐτὸ ἐνδιδόντας, ἄλλους τέ τινας καὶ δὴ καὶ τῶν σοφιστῶν τῶν ἀμφ' αὐτὸν Ἀνάξαρχόν τε καὶ Ἄγιν Ἀργεῖον ἐποποιόν.

A 6/1 = Arriános Flavius, Anabasis Alex. IV, 10, 5

ὑπὲρ δὲ τῆς προσκυνήσεως ὅπως ἠγναντιώθη Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοιόσδε κατέχει λόγος. ξυγκεῖσθαι μὲν γὰρ τῷ Ἀλεξάνδρῳ πρὸς τοὺς σοφιστάς τε καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν Περσῶν καὶ Μήδων τοὺς δοκιμωτάτους μνήμην τοῦ λόγου τοῦδε ἐν πότῳ ἐμβαλεῖν· ἄρξαι δὲ τοῦ λόγου Ἀνάξαρχον, ὡς πολὺ δικαιότερον ἂν θεὸν νομιζόμενον Ἀλέξανδρον Διονύσου τε καὶ Ἡρακλέους, μὴ ὅτι τῶν ἔργων ἕνεκα ὅσα καὶ ἡλίκα καταπέπρακται Ἀλεξάνδρῳ, ἀλλὰ καὶ ὅτι Διόνυσος μὲν Θηβαῖος ἦν οὐδέν τι προσήκων Μακεδόσι, καὶ Ἡρακλῆς Ἀργεῖος οὐδὲ οὗτος προσήκων ὅτι μὴ κατὰ γένος τὸ Ἀλεξάνδρου· Ἡρακλείδην γὰρ εἶναι Ἀλέξανδρον· Μακεδόνας δὲ ἂν τὸν σφῶν βασιλέα δικαιότερον θείαις τιμαῖς κοσμοῦντας. καὶ γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνο εἶναι ἀμφίλογον ὅτι ἀπελθόντα γε ἐξ ἀνθρώπων ὡς θεὸν

τιμήσουσι· πόσῳ δὴ δικαιότερον ζῶντα γεραίρειν ἢπερ τελευτήσαντα ἐς οὐδὲν ὄφελος τῷ τιμωμένῳ.

c. 11. λεχθέντων δὲ τούτων τε καὶ τοιούτων λόγων πρὸς Ἀναξάρχου τοὺς μὲν μετεσχηκότας τῆς βουλῆς ἐπαινεῖν τὸν λόγον καὶ δὴ ἐθέλειν ἄρχεσθαι τῆς προσκυνήσεως· τοὺς Μακεδόνας δὲ τοὺς πολλοὺς ἀχθομένους τῷ λόγῳ σιγῇ ἔχειν. Καλλισθένην δὲ ὑπολαβόντα· Ἰσχυρὸν μὲν, εἰπεῖν, ὦ Ἀνάξαρχε, οὐδεμιᾶς ἀνάξιον ἀποφαίνω τιμῆς ὅσαι ξύμμετροι ἀνθρώπῳ'...

A 6/2 = Curtius Rufus VIII, 5, 8

Agis quidem Argivus, pessimorum carminum post Choerilum conditor, et ex Sicilia Cleo ... hitum caelum illi aperiebant Herculemque et Patrem Liberum et cum Polluce Castorem novo numini cessuros esse iactabant.

A 7/1 = Filodémos, De vitiis IV (Gomperz Comment. Mommsen. 471; Crönert Kolotes Register 187) c. 5. 6

οὐκ εἰκῆι δέ, ἀλλὰ συνπαρατιθεῖς ἐντέχνως τῷ δάκνοντι τὸ γλυκύ, οἶον μί<σγ>ων ἔπαινον <ἀδ>ρότερον ἐλάττονι ψόγῳ καὶ συνκατάθεσιν ἀντιλογίαι, καθάπερ τοιοῦτος, οὗ προσιεμένοις ὀξύ<ερα> διδόασί τινες <τῷ> γλυκεῖ δαψιλεστέρωι χρώμενοι. τοιοῦτον δ<ε> καὶ τὸν Ἀνάξαρχον λέγουσιν· <ἀντει>πῶν γὰρ τῷ Ἀλεξάνδρῳ δ<ι>ότι στέ<ρ>γ<ει> τοῖς κόλαξιν, ἐπήνει <πάλιν· ἀλλὰ μ>ῆν πρέπει τοῦτο τοῖς ἀπὸ Διός· Διόνυσος μὲν γὰρ ἔχαιρε Σατύροις, Ἡρακλῆς δὲ Κέρκωψιν. ἔστιν δ' ὅτε καὶ διερεθισθεῖς μὲν ἐπίκρανεν, ἑαυτοῦ δὲ μνησθεῖς ἐγλύκανεν, ὡς ὁ ῥηθεῖς <β>αλόντος αὐτὸν ὑβριστικώτερον <αυσεφαλλεν μήλοισ τοῦ βασιλέως, ὅτ' ἀπέιλησεν> ἐπαράμενος τὸ ποτήριον·

Ἰβελήσεταιί τις θεῶν βροτησίαι χερί'. (Eur. Or. 271)

A 7/2 = Plútarchos, Quaest. conv. IX, 1, 2; p. 737a

καὶ Ἀνάξαρχος. ὑπ' Ἀλεξάνδρου μήλοισ βαλλόμενος παρὰ δεῖπνον, ἐπαναστάς καὶ εἰπῶν·

βεβλήσεταιί τις θεῶν βροτησίαι χερί.

A 8 = Ailiános Klaudios, Vari historia IX, 37

Ἀνάξαρχος ὁ ἐπικληθεὶς Εὐδαιμονικὸς κατεγέλα Ἀλεξάνδρου ἑαυτὸν ἐκθεοῦντος. ἐπεὶ δὲ ἐνόσησέ ποτε Ἀλέξανδρος. εἶτα προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἰατρὸς ῥόφημα σκευασθῆναι, γελάσας ὁ Ἀνάξαρχος ἑτοῦ μέντοι θεοῦ ἡμῶν εἶπεν ἔν τρυβλίου ῥοφήματι αἱ ἐλπίδες κεῖνται.

A 9 = Athénaios, Deipnosophistae XII; p. 548b (XII, 70 Kaibel)

περὶ δ' Ἀναξάρχου Κλέαρχος ὁ Σολεὺς ἐν πέμπτῳ Βίων (fr. 14; FHG II, 308) οὕτω γράφει:

ἑτῷ Εὐδαιμονικῷ καλουμένῳ Ἀναξάρχῳ διὰ τὴν τῶν χορηγησάντων ἄνοιαν περιπεσούσης ἐξουσίας γυμνὴ μὲν ὠινοχόει παιδίσκη πρόσηβος ἢ προκριθεῖσα διαφέρειν ὥραι τῶν ἄλλων, ἀνασύρουσα πρὸς ἀλήθειαν τὴν τῶν οὕτως αὐτῇ χρωμένων ἀκρασίαν. ὁ δὲ σιτοποιὸς χειρῖδας ἔχων καὶ περὶ τῷ στόματι κημὸν ἔτριβε τὸ σταῖς, ἵνα μήτε ἴδρως ἐπιρρέοι μήτε τοῖς φυράμασιν ὁ τρίβων ἐμπνέοι.

A 10 = Timón fr. 58 Diels

ἐν δὲ τὸ θαρσαλέον τε καὶ ἐμμενές, ὅππῃ ὀρούσαι,
φαίνεται Ἀναξάρχου κύνεον μένος· ὅς ῥα καὶ εἰδώς,
ὥς φασαν, ἄθλιος ἔσκε· φύσις δὲ μιν ἔμπαλιν ἤγειν
ἠδονοπλήξ, ἣν πλείστοι ὑποτρείουσι σοφιστῶν.

A 11 /1 = Plútarchos, De tranquillitate animi 4; p. 466d

Ἀλέξανδρος Ἀναξάρχου περὶ κόσμων ἀπειρίας ἀκούων ἐδάκρυε καὶ τῶν φίλων ἐρωτῶντων ὅ τι πέπονθεν, οὐκ ἄξιον, ἔφη, δακρύνειν, εἰ κόσμων ὄντων ἀπείρων ἑνὸς οὐδέπω κύριοι γεγόναμεν;

A 11 /2 = Valerius Maximus VIII, 14 ext. 2

iam Alexandri pectus insatiabile laudis, qui Anaxarcho comiti suo ex auctoritate Democriti praeceptoris innumerabiles mundos esse referenti: „heu me“ inquit „me miserum quod ne uno quidem adhuc potitus sum“.

A 12 = Strabón, Geographica XIII; p. 594

ἐκεῖνος (Alexandros) γὰρ κατὰ συγγενείας ἀνανέωσιν ὥρμησε προνοεῖν αὐτῶν ἅμα καὶ φιλόμηρος ὢν· φέρεται γοῦν τις διόρθωσις τῆς Ὀμήρου ποιήσεως, ἣ ἐκ τοῦ νάρθηκος λεγομένη, τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῶν περὶ Καλλισθένη καὶ Ἀνάξαρχον ἐπελθόντος καὶ σημειωσαμένου τινά, ἔπειτα καταθέντος εἰς νάρθηκα, ὃν ἠῦρεν ἐν τῇ Περσικῇ γάζῃ πολυτελῶς κατασκευασμένον.

A 13 /1 = Kléméns Alex., Stromata IV, 56,4

τὰ γὰρ Ἀναξάρχου σιωπῶν πτίσσε' ἐπιβοῶντος τὸν Ἀναξάρχου θύλακον· Ἀνάξαρχον γὰρ οὐ πτίσσεις', ὀτηνίκα πρὸς τοῦ τυράννου ὑπέροις σιδηροῖς ἐπτίσσετο.

A 13 /2 = Valerius Maximus III extr. 4

multorum aures illa lingua et in primis Alexandri regis admiratione sui adtonitas habuerat, dum terrae condicionem, habitum maris, siderum motus, totius denique mundi naturam prudentissime et facundissime expromit.

A 14 = Pseudo-Galénos, Hist. phil. 4 (Dox. 602)

<ἣ δὲ> ἐκ τέλους (καὶ δόγματος) ὥσπερ ἡ Εὐδαιμονική· ὁ γὰρ Ἀνάξαρχος τέλος τῆς κατ' αὐτὸν ἀγωγῆς τὴν εὐδαιμονίαν ἔλεγεν.

A 15 = Pseudo-Galénos, Hist. phil. 7 (Dox. 604)

σκεπτικούς δὲ Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην καὶ Ἀνάξαρχον τὸν Ἀβδηρίτην καὶ τὸν ἄγαν ἠκριβωκέναι τὴν ἀπορητικὴν ὑποληφθέντα Πύρρωνα.

A 16 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos VII, 88

Ἀνάξαρχον δὲ καὶ Μόνιμον ὅτι σκηνογραφίαι ἀπέεικασαν τὰ ὄντα τοῖς τε κατὰ ὕπνου ἢ μανίαν προσπίπτουσι ταῦτα ὡμοιῶσθαι ὑπέλαβον.